

Toimintakyvyn arviointi ICF-viitekehyksessä VAT:n (valmennuksen arvioinnin tuki-järjestelmä) avulla

ICF

WHO:n tekemä toimintakyvyn, toimintarajoitteiden ja terveyden kansainvälinen luokitus (ICF) on ensimmäinen aidosti moniammatillista yhteistyötä tukeva tietorakenne, joka tarjoaa eri alojen ammattilaisille yhteisen kielen kuvata asiakkaan toimintakykyä erilaisissa tunnetuissa toimintaympäristöissä. ICF ei ole varsinainen toimintakyvyn mittaustyökalu, vaan hierarkkinen luettelo kuvauskohteista joiden avulla toimintakykyä kuvataan. Jotta ICF:n käyttö olisi helppoa, se vaatii tuekseen menetelmän jonka avulla toimintakykytieto tuotetaan. Tätä menetelmää on Kumppaniksi ry:llä kehitetty ICF:n suomenkielisestä julkistamisesta (2004) lähtien.

Toimintakyvyn arviointi

Kehitystyön taustalla oli tarve saada käyttöön menetelmä, jonka avulla saadaan tietoa niistä tekijöistä jotka rajoittavat tai tukevat asiakkaan (kuntoutujan, valmentautujan) etenemistä omalla henkilökohtaisella kuntoutumispolullaan. Tätä tietoa on saatava mahdollisimman aikaisessa vaiheessa kuntoutusta ja lisäksi tätä tietoa on voitava päivittää kuntoutumisprosessin aikana. Menetelmäkehitykselle asetettiin seuraavia vaatimuksia:

- Menetelmän tulee tuottaa suoraan kuntoutuksen ohjaamisessa tarvittavaa tietoa.
- Menetelmän tuottama tieto on voitava siirtää tiedon tuottajan (kuntoutusyksikkö, työpaja tms.) ja tiedon muun käyttäjän (viranomaistahot, moniammatillinen työryhmä) välillä siten, että tiedon luettavuus pysyy standardina.
- Menetelmän tuottaman tiedon on oltava havainnollista, jotta sitä voidaan käyttää asiakkaan kanssa käytävien palautekeskustelujen runkona.
- Tiedon on oltava ICF -rakenteen mukaista jotta se voidaan yhdistää muualla tehdyn toimintakykyä kuvaavien tutkimustietojen kanssa.
- Menetelmää on voitava muokata joustavasti sekä kuntoutujan tilanteen että toimintaympäristön mukaisesti.

Menetelmän rakenne

Toimintakykyä kuvaava tieto saadaan useasta arviointitapahtumasta.

- Asiakkaan tekemästä itsearviointista suoriutumistaan siinä toimintaympäristössä (työssä) jossa toimintakykyä halutaan kuvata.
- Yhden tai kahden ulkopuolisen tekemistä havainnoista ja havaintojen kirjaamisesta ao. toimintaympäristössä. Nämä ulkopuoliset voivat olla kuntoutustyötä tekeviä ammattilaisia tai esimerkiksi kuntoutujan omaisia. Työpajaympäristössä he ovat työ- ja yksilövalmentajia.

Itsearviointin tarkoitus on saada kuva asiakkaan subjektiivisesta käsityksestä omasta suoriutumistasostaan.

Ulkopuolisten havainnoijien kirjaamat **havainnot** ao. toimintaympäristössä antavat kuvan siitä kuinka asiakas on todella suoriutunut. Vertailupohjana käytetään tällöin

henkilöä, jolla ei ao. toimintaympäristössä ole rajoitteita. Oleellista on, että ulkopuoliset kirjaavat vain tekemänsä havainnot, eivät mielipidettä, tai he eivät arvostele mitään suoritusta.

Sekä itsearviointi että havaintojen kirjaaminen tehdään etukäteen valittujen osoittimien ja niihin liittyvien verbaalikuvausten avulla. Käytettävistä osoittimista muodostetaan osoitinryhmiä siten, että niiden avulla voidaan yksilöllisesti saada kunkin asiakkaan kuntoutuspolulla oleellisesti tarvittavaa tietoa. Kuntoutumisen edetessä voidaan osoitinryhmiä muokata vastaamaan kuntoutusprosessin etenemistä. Tällä varmistetaan se, että käytettävä tieto on ajankohtaista ja myös se, että asiakas saa omasta kuntoutumisen etenemisestään palautetta.

Menetelmällä saatava tieto

Menetelmän avulla voidaan hakea tietoa toimintakyvyn eri osa-alueista ICF:n rakenteen mukaisesti ja siten kuvata asiakkaan:

- Toimintaympäristössä tarvittavat fyysiset toimintaedellytykset
- Toimintaympäristössä tarvittavat psyykkiset toimintaedellytykset
- Toimintaympäristön tarjoamat sosiaaliset toimintaedellytykset

Saatua tietoa voidaan, kulloisestakin tarpeesta riippuen, ryhmitellä ja tarkastella ICF:n hierarkkisen rakenteen mukaisesti aihealueittain, kuvauskohteittain ja lisäksi VAT:n osoittimien mukaisesti.

Tiedot tulostetaan graafiseen muotoon, jolloin se on esim. moniammatillisen työryhmälle helposti käsiteltävää ja havainnollista. Lisäksi grafiikka ja tehty ryhmittely helpottavat kuntoutuksen ohjaamista ja antavat asiakkaalle palautetta oman kuntoutuksen edistymisestä.

Työpajoilla tehtävän toimintakykykartoituksen tavoite on kahtaalla. Ensiksi, se mahdollistaa kuntoutusaktiiviteettien ohjaamisen niihin tekijöihin jotka haittaavat tai estävät integroitumista yhteiskuntaan. Esimerkiksi kartoitus voi nostaa esille rajoitealueen (esimerkiksi erilaiset oppimisvaikeudet) jota tietoa muut ammattilaiset voivat syventää ja siten ohjata kuntoutusta oikein. Tämän tiedon saanti korostuu etenkin niissä lievissä tapauksissa joissa rajoite ei ole niin voimakas, että sille olisi olemassa diagnoosi, on moniammatillisen yhteistyön kannalta tärkeää.

Toinen tavoite on nostaa esille niitä vahvuuksia joita kuntoutujalla on. Vahvuuksien ja kuntoutumista edistävien tekijöiden näkyväksi tekemisellä helpotetaan jatkopolkujen suunnittelua.

Tiedon siirrettävyys ja yhdisteltävyys

Koska VAT:n avulla tuotettu tieto on ICF:n mukaista ja sen tulostusrakenne noudattaa ICF:n rakennetta, voidaan tietoa myös siirtää ja yhdistää muualla tuotettuun ICF:n mukaiseen toimintakykytietoon. Tämä mahdollistaa tilanteen, jossa diagnosoidun vian tai vamman vaikutusta toimintakykyyn erilaisissa toimintaympäristöissä voidaan tarkastella samalla mitta-asteikolla.

Esimerkiksi, diagnoosi hartianseudun nivelissä havaitun kuluman on todettu muodostavan kohtalaisen ongelman (ICF s 7201.2). Tämän havaitun fyysisen kuluman vaikutusta suoriutumiseen erilaisissa työympäristöissä voidaan tarkastella ja kuvata siten, että moniammatillisella työryhmällä on mahdollisuus suunnitella joko kuntoutustoitmenpiteitä tai sellaisten apuvälineiden käyttöä jotka vähentävät rajoitteen vaikutusta. Toinen mahdollisuus on hakea sellaisia vaihtoehtoisia työmuotoja joissa todetusta rajoitteesta ei ole haittaa ja joihin asiakkaalla ovat muut suoriutumisen edellytykset.

Menetelmän muunneltavuus

Menetelmä on rakennettu siten, että sitä voidaan vapaasti varioida toimintaympäristön, asiakasryhmien (kuntoutujaryhmät, valmentautujaryhmät), kunkin asiakkaan henkilökohtaisen lähtötilanteen ja kuntoutusprosessin etenemisen mukaisesti. Esimerkiksi:

- Fyysisesti kuormittavaa työtä havainnoitaessa käytettävät osoittimet poikkeavat toimistotöissä käytettävistä.
- Kullakin kuntoutujalla voi olla omia henkilökohtaisia osoittimia joilla kartoitetaan heillä mahdollisesti todettujen erityisten rajoitteiden vaikutusta työssäsuoriutumiseen.
- Kuntoutumisen alkuvaiheessa arvioinnin painopiste voi olla päivittäisiin arjenhallinnan taitoihin ja itsetuntoon liittyvissä tekijöissä Kuntoutumisen loppuvaiheessa arviointi kohdistetaan työssä tarvittaviin toimintaedellytyksiin.

Menetelmän tarpeen mukainen muunneltavuus tukee kuntoutusprosessin yksilöllisyyttä ja etenemistä sekä antaa niin valmentajilla (kuntoutuksen ohjaajille) kuin moniammatilliselle työryhmälle kuntoutuksessa kulloinkin tarvittavaa tietoa.

Esimerkki tuloksesta ja tuloksen lukemisesta

Oheinen esimerkki selventää arviointituloksen käyttöä. Kuntoutuksen ja valmennuksen ohjaamisessa ja palautekeskusteluissa käytetään kunkin yksittäisen osoittimen antamaa tietoa. Kun tietoa välitetään moniammatillisille työryhmille, ryhmitellään kokonaisuus toimintakykyä kuvaaviin ICF:n osa-alueisiin ja ICF:n kuvauskohteisiin. Käytettävää ryhmittelyä voidaan muuttaa asiakkaan tilanteen ja toimintaympäristön vaatimusten mukaisesti. Oheisessa esimerkissä se on seuraava:

- Kokonaisvaltaiset mielentoiminnot, ICF kuvauskohteet b 110 – 129
- Henkisen energia ja viettitoimintoihin (motivaatio), ICF kuvauskohteet 1300 - 1301
- Erityiset mielentoiminnot, ICF b 140 – 189
- Yleisluonteiset tehtävät ja vaateet (suoritusten ja osallistumisen kuvauskohteet)
- Toimintaympäristössä tarvittavat sosiaaliset ja vuorovaikutustaidot

Tämä jako helpottaa sekä kokonaisuuden hahmottamista että eri tekijöiden vuorovaikutusten arvioimista ja moniammatillisessa työryhmässä tehtävää toimintakyvyn tulointaa.

Arviointikerta: 3 arviointipvm, valmentautuja: 18.12.2006

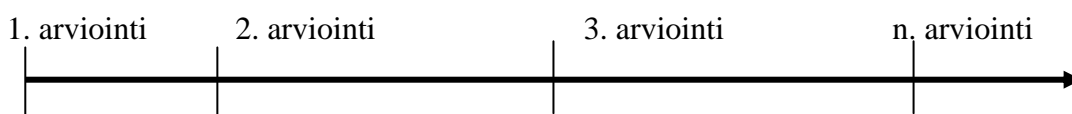
ICF-kuv.	ICF-teksti	Käytetyt osoittimet	Valn.	Tvaln.	Yvaln.	ah	-4	-3	-2	-1	0	1	2	3	4
b 1262	Tunnollisuus	Työaikojen noudattaminen	1	ei v	0										
b 1262	Tunnollisuus	Poissaolojen ilmoittaminen	0	ei v	0										
b 1265	Nyönteisyys	Asennoituminen omaan elämään	-2	ei v	-1										
b 1266	Itseluottamus	Usko omaan tärkeitseen / koulutukseen	-1	ei v	0										
b 1266	Itseluottamus	Itsensä arvostaminen	0	ei v	1										
b 1266	Itseluottamus	Usko kykyyn vastata omasta elämästä	1	ei v	-1										
Kokonaisvaltaiset mielenotoinnnot															
b 1300	Henkisen energian taso	Psyykinen työssä jaksaminen	0	ei v	2										
b 1301	Motivaatio	Tyytyväisyys elämään	1	ei v	-1										
b 1301	Motivaatio	Ennen työpäivän viettäminen	0	ei v	0										
b 1301	Motivaatio	Motivaatio työn tekemiseen	1	ei v	1										
b 1301	Motivaatio	Halu muuttaa elämäntilannetta	0	ei v	1										
b 130 Henkisen energian ja viettitoinnnot															
b 1400	Tarkkaavuuden ylläpito	Keskittymiskyky rauhottomassa työympäris	2	ei v	0										
b 1641	Järjestely ja suunnittelu	Toiminnan sujuvuus	4	ei v	1										
b 1641	Järjestely ja suunnittelu	Oman työskentelyn suunnittelu	2	ei v	1										
b 1643	Kognitiivinen joustavuus	Muutoksiin sopeutuminen	2	ei v	1										
b 1644	Oivalluskyky	Omien taitojen tunteminen	0	ei v	0										
Erityiset mielenotoinnnot															
d 5	Itsestä huolehtiminen	Henkilökohtaisesta siisteudesta ja hygie	4	ei v	2										
d 2400	Vastuun kantaminen	Vastuun ottaminen työstä	2	ei v	1										
d 2401	Stressin käsittelyminen	Ennen työpäivän viettäminen	-1	ei v	0										
d 2401	Stressin käsittelyminen	Työstä johtuvan paineen hallinta	1	ei v	1										
d 5702	Oman terveyden ylläpito	Päihdekäyttö	1	ei v	0										
Yleisluonteiset tentävät ja väaeteet															
d 7202	Käyttäytymisen säätely vuorovaikutuksess	Ryhmässä oleminen	-1	ei v	1										
d 7202	Käyttäytymisen säätely vuorovaikutuksess	Palautteen vastaanotto tuosta	3	ei v	1										
d 7203	Sosiaalisten sääntöjen mukainen vuorovai	Asiakaspalvelu	1	ei v	2										
d 7400	Yhteysdenpito auktoriteetteihin	Suhde esimiehiin	3	ei v	2										
d 9204	Harrastukset	Vapaa-aikana jaksaminen	0	ei v	0										

Arviotavien tekijöiden muuttaminen kuntoutusprosessin aikana.

Arviointivälineen käyttö mahdollistaa sen, että arviotavia tekijöitä voidaan muuttaa kuntoutumisprosessin aikana siten, että arvioinnilla saadaan kullakin hetkellä tarvittavaa ja kuntoutuksen kannalta merkityksellistä tietoa. Yhden arviointikerran tulos on aina poikkileikkauskuva sen hetkisestä kuntoutujan tilanteesta. Kun käytetään usean arviointikerran tuloksia, voidaan kuvata myös kuntoutuksen edistymistä.

Arviointi voi edetä esimerkiksi alla olevan mukaisesti.

Kuntoutusprosessin pituus xx kuukautta.

1. Arviointi on pelkkä itsearviointi jossa kuntoutujan tilanteesta saadaan alustavaa tietoa kuntoutuksen suunnittelua varten. Arviointiin käytetään asiakasryhmäkohtaisia osoittimia (osoitinryhmää). Ensimmäisen vaiheen itsearviointi voidaan toteuttaa myös ennen varsinaisen kuntoutusjakson alkamista, jolloin jo alkuvaiheessa on mahdollisuus ottaa kantaa ja keskustelun avulla syventää itsearvioinnissa kirjattuja rajoitteita ja niiden vaikutusta toimintakykyyn.

2. Arviointi on ensimmäinen johon tulee mukaan myös ulkopuolinen (ulkopuoliset) havaintojen kirjaaminen. Arviointiryhmänä voidaan käyttää joko samaa arviointiryhmää kuin ensimmäisellä kerralla, tai sitä voidaan laajentaa käyttämällä henkilökohtaisia tai aihealuekohtaisia osoittimia. Toisen arvioinnin ajankohta riippuu tavoitteista sekä asiakkaan kuntoutusjakson pituudesta. Toinen arviointi on mahdollista aikaisintaan sellaisessa vaiheessa kun ulkopuoliset ovat kysyneet tekemään riittävästi havaintoja toimintakyvystä ao. toimintaympäristössä.

Kolmatta ja sen jälkeisiä arviointikertoja valmisteltaessa voidaan käytettäviä osoittimia (osoitinryhmiä) vaihtaa, lisätä tai muokata tarpeen mukaan. Esimerkiksi jos aikaisempien arviointien ja palautekeskustelujen tuloksena on todettu rajoitteita jollakin aihealueella, voidaan tämän aihealueen osoittimia lisätä esimerkiksi käytettävään henkilökohtaiseen osoitinryhmään. Niiden aihealueiden osalta, jossa on havaittu edistäviä tekijöitä, ei välttämättä tarvitse osoittimia tarvita, koska näiden tekijöiden kohdalla voidaan hyödyntää aiempaa arviointitulosta. Näin kerrallaan arvioitavien osoittimien määrä saadaan pysymään kohtuullisena vaikka jotakin aihealuetta tai aihealueita kuntoutusprosessin aikana korostettaisiin.

Tällainen arvioitavien tekijöiden muuttaminen ja tarkentaminen mahdollistaa myös sen, että kuntoutuksen loppuvaiheessa voidaan tarkastelulähtökohtaa muuttaa. Esimerkiksi; kuntoutuksen alkuvaiheessa arvioinnin keskiössä on kuntoutuja ja hänen toimintaedellytyksensä. Kuntoutumisen loppuvaiheessa arvioinnin painopistettä voidaan muuttaa siten, että tutkitaan mahdollisten rajoitteiden vaikutusta itsenäiseen suoriutumiseen omassa asumisympäristössä.

Arvioinnin muuntaminen yllä kuvatulla tavalla mahdollistaa muutamia varten otettavia etuja.

- Arvioitavien osoittimien määrä / arviointikerta pysyy kohtuullisena koska kaikkea tietoa ei tarvitse yrittää kerätä kerralla.
- Mikäli kuntoutusta aloitettaessa ei tarkkaan tiedetä niitä rajoitteita jotka kuntoutusta vaativat, tai niitä vahvuuksia joiden avulla kuntoutusta voidaan edistää, ei tilanne ole vakava. Arvioitavia tekijöitä voidaan tarkentaa vapaasti prosessin edistymisen myötä ja oleellista on vain se että alkuvaiheessa saadaan jotakin käyttökelpoista tietoa.
- Koko kuntoutuksen ajan voidaan peilata kuntoutujan vahvuuksia ja rajoitteita siihen tavoitetilaaan joka kuntoutukselle on asetettu. Tämä myös mahdollistaa tavoitteiden tarkentamisen jos alkuperäinen tavoiteasetanta on epärealistinen.

Koska arvioinnin tulokset ovat havainnollisia, auttaa se myös kuntoutujaa tulosten ymmärtämisessä.

- Arvioinnissa voidaan keskittyä niihin asioihin jotka ovat kuntoutuksen kussakin vaiheessa oleellisia.
- Koska koko ajan on käytettävissä kaikki tehdyt arviot, voidaan myös kuntoutuksen edistymistä seurata. Vaikka osoittimia muutetaan kuntoutumisen mukana, ei arvioinnin tietoeheys katkea.

Vaikuttavuuden osoittaminen

Kuntoutuksen vaikuttavuuden osoittaminen on tärkeä osa kuntoutusta ja sen kehittämistä. VAT:ssa on mahdollisuus kahden tasoiseen vaikuttavuuden osoittamiseen. Koska arviointitulos on aina poikkileikkauskuva kuntoutujan kulloisenkin hetken tilanteesta, saadaan muutos esille vertaamalla kahta eri ajanjaksona tehtyä toimintakyvyn kuvausta toisiinsa. Tämä muutoksen esittäminen on aina yksilöllinen, koska merkitsevä muutos voi esiintyä yksittäisen osoittimen antamassa tiedossa, ICF - kuvauskohteen tiedossa (kuvauskohteella voi olla useita osoittimia), ICF – aihealueessa tai useissa kuvauskohteissa jotka eivät ole ICF:n hierarkkisen rakenteen mukaisessa järjestyksessä.

Toinen mahdollisuus vaikuttavuuden esittämiseen saadaan arviointitulosten tilastoista. Arviointituloksista muodostetaan tilastotietokanta johon tulokset viedään ja josta on mahdollisuus tehdä poimintoja esim. asiakasryhmä- ja arviointikertakohtaisesti.